

ČESKÉ VĚŘE DEZINFORMACÍ VOLBY

Parlamentní volby 2017

Autor: Jonáš Syrovátka

Prague Security
Studies Institute

Obsah

Úvod	1
Zpravodajství sledovaných platforem	2
Sledované platformy	4
Kandidující subjekty	7
Dezinformace	8
Závěr	10

Úvod

Vliv dezinformací¹ na průběh volebních kampaní se v minulých letech stal jak v odborné komunitě, tak mezi širokou veřejností často diskutovaným tématem. Existence cílených dezinformačních kampaní je prokázána v souvislosti s prezidentskými volbami ve Spojených státech amerických a ve Francii či s referendem o brexitu.² Naopak v případě parlamentních voleb v Rakousku či Německu se obavy z rozsáhlých snah o ovlivnění předvolební kampaně nepotvrdily.³ Vzhledem k těmto případům se PSSI rozhodl analyzovat vliv dezinformací na české parlamentní volby 2017.

V rámci toho výzkumu jsme proto po dva měsíce předcházející volbám sledovali významné platformy šířící dezinformace⁴ a analyzovali, jakým způsobem informují o domácí politice.⁵ Výzkum si klád za cíl zodpovědět tři otázky. Zaprvé, zda vůbec volební kampaň (a potažmo domácí politika) představovala pro sledované platformy relevantní téma, kterému by se v rámci své publikační činnosti výrazněji věnovaly. Zadruhé, zda se sledované platformy snažily popisovat dění během volební

kampaně objektivně, či naopak účelně čtenáře manipulovaly s cílem ovlivnit jeho volební preference. A zatřetí, vyhodnotit nakolik byly sledované platformy v šíření svých sdělení úspěšné. Výzkum tak umožnil popsat a srovnat chování sledovaných platform šířících dezinformace během předvolební kampaně a vytvořit si představu o dopadu jejich zpravodajství na výsledky voleb.

Text se sestává ze čtyř kapitol. První kapitola se věnuje zpravodajství sledovaných platform – identifikuje nejfrekventovanější témata, četnost zastoupení jednotlivých forem sdělení a rozložení textů v čase. Druhá kapitola přibližuje fungování jednotlivých platform a jejich přístup k informování o průběhu volební kampaně. Ve třetí kapitole je popsáno, jak byly ve zpravodajství hodnoceny kandidující politické subjekty. Poslední kapitola představuje případy jednotlivých dezinformací, které se během předvolební kampaně na sledovaných platformách objevily, a hodnotí jejich schopnost expandovat do informačního prostoru.

1 V rámci toho textu je tento – často sporný a tendenčně užívaný – výraz definován jako nepravdivá/neprokazatelná zpráva, která úmyslně ovlivňuje postoje příjemce vůči určitým entitám (v případě toho výzkumu nejčastěji politickým stranám a jejich reprezentantům)

2 „Máme důkazy, že se Rusové vloni vměšovali do amerických prezidentských voleb, tvrdí Google“, *Aktuálně.cz* (<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/wp-google-ma-dukazy-o-zneuziti-svych-sluzeb-ruskem/r~6574dc16ace811e780320025900fea04/>); David D. Kirkpatrick, „Parliament Asks Twitter About Russian Meddling in Brexit Vote“, *TheNewYorkTimes* (<https://www.nytimes.com/2017/11/03/world/europe/uk-twitter-russia-brexit.html>); Joseph Menn, „Exclusive: Russia used Facebook to try to spy on Macron campaign - source“, *Reuters* (http://www.reuters.com/article/us-cyber-france-facebook-spies-exclusive/exclusive-russia-used-facebook-to-try-to-spy-on-macron-campaign-sources-idUSKBN1AC0EI?utm_campaign=trueAnthem:+Trending+Content&utm_content=5979886c04d3016b87230cfb&utm_medium=trueAnthem&utm_source=twitter)

3 Michael Schwirtz, „German Election Mystery: Why No Russian Meddling?“, *TheNewYorkTimes* (<https://www.nytimes.com/2017/09/21/world/europe/german-election-russia.html>)

4 Tímto pojmem je označeno 11 sledovaných platform (9 webů, 2 FB stránky), které v minulosti šířily dezinformace, a jejichž počet sledujících na Facebooku přesahuje 10 000 lidí; konkrétně se jednalo o weby AC24, Aeronet, Protiproud, Czech Free Press, Českoaktuálně, Svět kolem nás, Sputnik CZ, BezPolitickéKorektnosti, Vlastenecké noviny a FB stránky Volby 2017 a WeAreHereAtHome (přejmenována na Zpravy.cz)

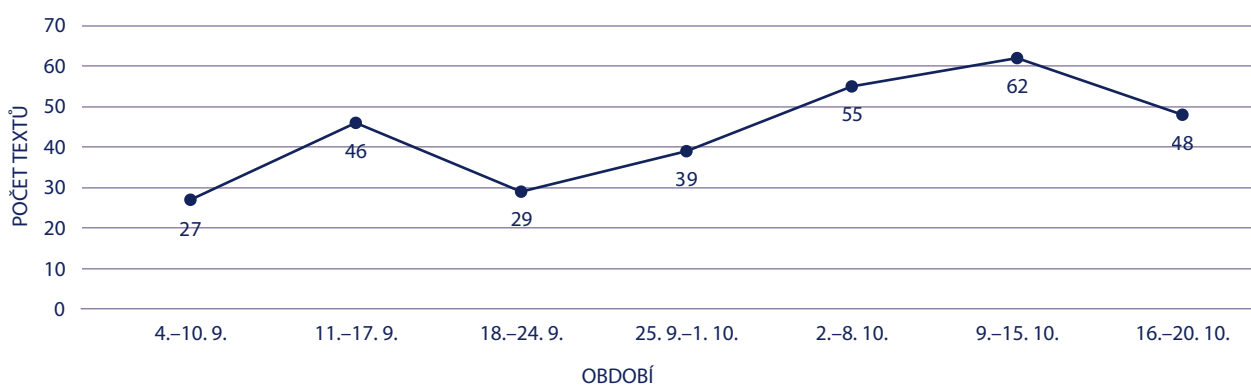
5 Metodologie výzkumu je podrobně popsána v příslušném dokumentu na webových stránkách projektu

Zpravodajství sledovaných platformem

Během předvolebního období (tedy od 4. září do 20. října 2017) bylo na sledovaných platformách publikováno 306 textů, v nichž byly zmíněny kandidující subjekty. Jejich počet se s blížícím termínem konání voleb

zvyšoval (během měsíce října byl průměrný počet těchto textů publikovaných za týden přibližně 1,5× vyšší než v měsíci září).

Graf 1. - Rozložení publikovaných textů v čase

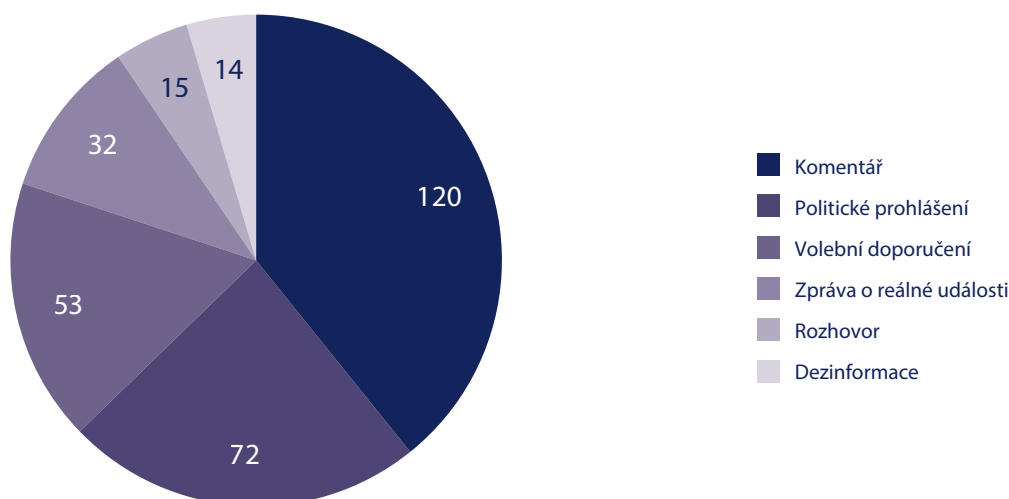

Formy sdělení

Texty publikované na sledovaných platformách se liší svou formou. Nejvíce zastoupeným formátem sdělení byl komentář (celkem 120 textů) – tedy text, v němž autor, jehož jméno nicméně často není uvedeno, ze svého osobního pohledu komentuje některou z aktuálních událostí. Jednalo se jak o krátké texty facebookového formátu věnující se úzce vymezenému tématu, tak o rozsáhlejší úvahy věnované společenským jevům. Výrazně zastoupenou formou sdělení bylo prohlášení převzaté od některého z kandidujících subjektů či jeho představitelů (72 textů), které se většinou týkalo prezentace programových priorit daného subjektu nebo jeho vyjádření k aktuální politické situaci. Třetí nejčastější formou sdělení bylo spojení komentáře s volebním doporučením (53 případů). Přímá výzva k volbě některého z kandidujících subjektů (nejčastěji SPD či některé další

z anti-establishmentových stran) se objevila pouze v několika případech. Výrazně častěji bylo doporučováno z určitých důvodů nevolit některou kandidující stranu nebo případně hlasovat na základně postoje politických subjektů k určitému tématu. Nejčastěji (v 6 případech) byl jako rozhodující kritérium pro volební rozhodnutí označen postoj jednotlivých kandidujících subjektů k otázce migrace. Zpráva o reálné události bez prvků komentáře či emocionálního zabarvení se objevila ve 32 případech. V 15 případech byl na sledovaných platformách publikován rozhovor s některým z představitelů kandidujících subjektů. Nejméně zastoupenou formou sdělení (14 případů) byla dezinformace, která se však v určité formě objevila na většině (celkem 8) ze sledovaných platformem.

Graf 2. - Souhrn forem sdělení použitých na sledovaných platformách

Témata

Škála témat, kterým se sledované platformy věnovaly, byla relativně rozsáhlá a různorodá. Tématem setrvale přítomným v rámci jejich publikační činnosti byl popis (či případně komentování) předvolební kampaně (celkem 100 textů). Dalším tématem, které se objevovalo po celé sledované období, byla politická agitace politických stran – tedy typicky články představující některé programové body kandidujících subjektů (celkem 37 textů). Po celé sledované období se objevovaly také texty věnující se obecným tématům, kterými bylo nejčastěji fungování Evropské unie (9 textů), islám (8 textů) a kritika činnosti vlády (7 textů).

Ostatní témata byla zastoupena výrazně méně a objevovala se pouze krátkodobě v návaznosti na aktuální dění. Z české domácí politiky tak byla například začátkem měsíce září věnována velká pozornost stíhání Andreje Babiše (celkem 9 textů) nebo v polovině měsíce září facebookové přestřelce mezi europoslancem Tomášem Zdechovským a poslancem Tomiem Okamurou ohledně

hlasování o uprchlických kvótách v Evropském parlamentu (7 textů). V několika případech byla zaznamenána snaha propojit zahraničního dění s politickou situací v České republice. Jako typický příklad této snahy může sloužit zpravodajství o katalánském referendu o nezávislosti (kterému bylo věnováno 9 textů), jež Petr Hájek využil ke kritice EU a vyjádření sympatií kandidujícím subjektům podporujícím přímou demokracii.⁶ Obdobným způsobem zafungovalo zpravodajství v případě německých parlamentních voleb (jimž bylo věnováno 10 textů).

Výjimku představuje téma memoranda o těžbě lithia (kterému bylo věnováno 16 textů). Toto téma se totiž na sledovaných platformách objevovalo delší dobu – od první informace o podepsání memoranda (4. října) až do konce sledovaného období.⁷ Web Aeronet, který se tímto tématem začala zabírat ze všech sledovaných platform nejdrívě, memorandum vysvětloval jako snahu ČSSD o vytunelování zásob českého lithia.⁸ Tento narativ posléze převzala většina sledovaných platform (viz kapitola Dezinformace).

6 Petr Hájek; „Čtvrtá říše se zakymácela: Merkelová vítězně prohrála. Schultz dostal direkt mezi oči. Jehňátka z mokřin kvílejí. Čech v německém parlamentu. NDR žije a myslí podobně jako my. Co udělá Okamura?“, *Protiproud* (<http://www.protiproud.cz/politika/3371-ctvrta-rise-se-zakymacela-merkelova-vitezne-prohrala-schulz-dostal-direkt-mezi-oci-jehnatka-z-mokrin-kvileji-cek-v-nemeckem-parlamentu-ndr-zije-a-mysli-podobne-jako-my-co-udela-okamura.htm>)

7 František Kotrba; „Informace Ministerstva průmyslu a obchodu k memorandu o těžbě a zpracování lithia“, *MPO* (<https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/informace-ministerstva-prumyslu-a-obchodu-k-memorandu-o-tezbe-a-zpracovani-lithia--232302/>)

8 „Megatunel za 3 biliony korun pouhých 17 dní před volbami do sněmovny? Australští těžaři na poslední chvíli dostali od ministerstva průmyslu bílínku na privatizaci těžby lithia pod Cínovcem! Český stát si za lithiový národní poklad řekl jenom o vytvoření nekvalifikovaných pracovních míst!“, *Aeronet* (<https://aeronet.cz/news/megatunel-za-3-biliony-koron-pouhych-17-dni-pred-volbami-do-snemovny-australsti-tezari-na-posledni-chvili-dostali-od-ministra-prumyslu-bilinku-na-privatizaci-tezby-lithia-pod-cinovcem-cesky-stat/>)

Stručný popis publikační činnosti sledovaných periodik:

AC24

Jeden z nejpobulárnějších webů šířících dezinformace⁹ se tématu domácí politiky věnoval minimálně (publikováno 6 textů za celou dobu sledování). Většina publikovaných textů byla neutrální. Medián popularity článků na FB stránce webu byl 8 lajků, 4 komentáře a 1 sdílení. Nejpobulárnějším textem byl komentář Stanislava Novotného (předseda Asociace nezávislých médií¹⁰) k memorandu o těžbě lithia.¹¹

Aeronet

Na rozdíl od ostatních sledovaných platforem tento web přinášel (a nikoli pouze přebíral) dezinformace související s domácí politikou (za sledovanou období se objevily celkem 3 – viz kapitola Dezinformace). Domácí politice bylo věnováno celkem 10 textů. Publikované články byly tendenční – v 7 se objevila kritika ČSSD a ve 4 byl vyjádřen pozitivní postoj k SPD. Této straně Aeronet v jednu chvíli dokonce vyslovil přímou podporu.¹² Stáhla ji však poté, co SPD vyloučila Jana Kopala v reakci na připomenutí jeho výroků schvalujících teroristické útoky z 11. září 2001 médií.¹³ I přesto se SPD nakonec objevila mezi stranami, k jejich volbě web vyzýval.¹⁴ Medián popularity článků na FB stránce webu byl 15 lajků, 17 sdílení a 3 komentáře. Nejpobulárnějším textem byla dezinformace o tunelování českého lithia připravovaném ČSSD, která se posléze rozšířila i na další weby (viz kapitola Dezinformace).¹⁵

BezPolitickéKorektnosti

Web, který je propojen s webem Vlastenecké noviny (sdílejí společnou FB stránku¹⁶), se domácí politice věnoval velmi často (51 textů). Drtivá většina publikovaných textů byla převzata – nejčastěji z webu Protiproud (12 případů), FB profilu Josefa Provazníka, redaktora webu ePortál, (11 případů) a blogů na iDnes.cz (11 případů). V publikovaných textech byly velmi ostře, často za použití vulgarismů, kritizovány mainstreamové politické strany. Naopak v pozitivních konotacích byla zmiňována protestní uskupení – mimo SPD (11 pozitivních zmínek) také v menší míře Rozumní, SPO a Realisté. Ambivalentní vztah měl web ke KSČM (4 pozitivní a 3 negativní zmínky). Dosah webu na FB byl omezený – medián popularity článků na FB stránce webu činil 5 lajků, 1 sdílení a 0 komentářů. Nejvíce populární textem byl komentář kritizující Piráty za pozitivní postoj k islámu.¹⁷

Czech Free Press

Web publikoval 34 textů věnujících se domácí politice. V otázce politických preferencí nebyl web jasně vyhraněný, jelikož přibližně dvě třetiny příspěvků (21 textů) tvořila politická prohlášení různých uskupení (nejčastěji Pirátské strany a České straně národně sociální kandidující s podporu Aliance Národních sil (dále ČSNS/ANS)). Přestože tento web má vlastní FB stránku, příspěvky publikované na webu na ní zveřejňovány nebyly,

9 FB stránka tohoto webu má téměř 86 000 sledujících

10 Platforma sdružující „nezavislá média“, jejímž cílem je mimo jiné bojovat proti „setrvalé tendenci ze strany establishmentu omezovat svobodu projevu“ (<http://www.nezavislamedia.cz/program-asociace-nezavislych-medii/>); tajemníkem této organizace je Jan Korál, administrátor dezinformačního webu NWO.Org („NWO.Org: Ozvěny Kremlu v ČR“, <http://neovlivni.cz/nwoo-org-ozveny-kremlu-v-cr/>)

11 Text získal po 24 hodinách 32 lajků, 20 sdílení, 5 komentářů na FB; Stanislav Novotný, „Lithiový zločin“, AC24 (<http://ac24.cz/zpravy-z-domova/11219-stanislav-novotny-lithiovy-zlocin>)

12 „Mainstream SPD a Tomiu Okamurovi přiznávat zisku okolo 10% hlasů, ale do sněmovny míří i vítáči migrantů Pirátů. „Alternativa pro Česko“ může ovlivnit směřování země, ale nesmí dojet ke zklamání voličů už před volbami! Co se stalo našemu čtenáři, když napsal Tomiovi?“, Aeronet (<https://aeronet.cz/news/mainstream-zacina-spd-a-tomiu-okamurovi-priznavat-zisk-okolo-10-hlasu-ale-do-snemovny-miri-i-vitaci-migrantu-pirati-alternativa-pro-cesko-muze-ovlivnit-smerovani-zeme-nesmi-dojet-ke-zklamani/>)

13 „Evropské hodnoty zasahují? Jejich „analytik“ zařídil, aby SPD vyhodila ze svých rad vlastence Jana Kopala. Kdo rozhoduje o tom, co je to extrémismus? Proč SPD vyhodila svého člena na podnět pornohercovy neziskovky? Kopal se oťel o Američany a už má padáka!“, Aeronet (<https://aeronet.cz/news/evropske-hodnoty-zasahuji-jejich-analytik-zaridil-aby-spd-vyhodila-ze-svych-rad-vlastence-jana-kopala-kdo-rozhoduje-o-tom-co-je-to-extremismus-proc-spd-vyhodila-sveho-clena-na-podnet-pornoher/>)

14 „Exkluzivně: Vybušný a nikdy nepublikovaný dokument z počítače Marka Přibila odhaluje napojení Zdeňka Bakaly na rodinu Rothschild. Anonym odhalil podivné redakční praktiky v Soukupově vydavatelském impériu!“, Aeronet (<https://aeronet.cz/news/exkluzivne-vybusny-a-nikdy-nepublikovany-dokument-z-pocitace-marka-pribila-odhaluje-napojeni-zdenka-bakaly-na-rodinu-rothschild-anonym-odhalil-podivne-redakcni-praktiky-v-soukupove-vydavatelskem-imp/>)

15 Text získal po 24 hodinách 42 lajků, 101 sdílení, 5 komentářů na FB; viz poznámka č. 8

16 Z toho důvodu je medián popularity na FB počítán pro weby BezPolitickéKorektnosti a Vlastenecké Noviny společně

17 Text získal po 24 hodinách 131 lajk, 112 sdílení, 28 komentářů na FB; Stanislav Jahoda, „Piráť Bartoš prý už nefetuje, ale z čeho tak blábolí? Kde než na drogách vymyslel mírumilovný islám?“, *BezPolitickéKorektnosti* (<http://www.bezpoliticekorektnosti.cz/?p=90049>)

a proto nelze v rámci používané metodologie změřit jejich popularitu.¹⁸

Českoaktuálně

Web domácí politiky věnoval 9 článků, přičemž všechny byly převzaté (nejčastěji ze slovenského webu šířícího dezinformace Hlavnespravý.sk¹⁹). Texty se o kandidujících subjektech vyjadřovaly většinou neutrálně. Na FB byl tento web relativně populární – ze sledovaných webů byl populárnější pouze známější a aktivnější Protiproud – medián popularity článků na FB stránce webu byl 24 lajků, 3 sdílení a 8 komentářů. Nejpopulárnějším textem byl odkaz na pořad Partie TV Prima z ledna 2017, v níž diskutoval Tomio Okamura s ředitelem Muslimské unie ČR.²⁰

Protiproud

Web domácí politiky věnoval 23 článků, z nichž většinu představovaly rozsáhlejší komentáře (19 textů). Nejaktivnějším autorem v oblasti domácí politiky byl Petr Hájek (10 textů). V publikovaných textech byla často kritizována ČSSD (10 negativních zmínek) a naopak pozitivně vykreslována SPD (5 pozitivních zmínek). Ze sledovaných webů byl Protiproud na FB nejpopulárnější – medián popularity článků na FB stránce webu byl 43 lajků, 24 sdílení, 2 komentáře. Nejpopulárnějším textem byl komentář ke katalánskému referendu, v němž byla kritizována ČSSD a pozitivně hodnocena SPD.²¹

Sputnik CZ

Web se domácí politiky věnoval v 21 článcích (z toho 9 rozhovorů). Přestože informování o domácí politiky bylo neutrální, protestním formacím (typu ČSNS/ANS) byl poskytován prostor neúměrný jejich významu. Medián popularity článků na FB stránce webu byl 8 lajků, 0 sdílení

a komentářů. Nejpopulárnějším textem bylo upozornění na předvolení video Pirátské strany, které se však setkalo spíše s posměšnými reakcemi.²²

Svět kolem nás

Web se domácí politiky věnoval v 7 textech, přičemž 5 z nich bylo převzatých. Texty se o politické situaci vyjadřovaly ve většině případů neutrálně. Medián popularity článků na FB stránce webu byl 4 lajky, 10 sdílení a 5 komentářů. Nejsdělenějším textem byl rozhovor s Tomášem Vaňkem (člen Akademie věd a kandidát za ODS) o dopadech hospodaření Andreje Babiše v oblasti biopaliv na stav přírody v ČR.²³

Vlastenecké noviny

Web, který je propojen s webem BezPolitickéKorektnosti (sdílejí společnou FB stránku²⁴), publikoval 64 textů věnovaných domácí politiky. Web ve 25 případech převzal a po drobných úpravách publikoval texty z webu Parlamentní listy. Publikované texty byly výrazně kritické (velmi často za použití vulgarismů) ke všem kandidujícím subjektům s výjimkou SPD. Zároveň však v 27 případech web sdílel prohlášení politických subjektů (z toho 7× prohlášení představitelů ODS) k určitým tématům. Schopnost webu oslovit čtenáře na FB zůstávala relativně omezená – medián popularity článků na FB stránce webu byl 5 lajků, 1 sdílení a 0 komentářů. Nejpopulárnějším textem byl komentář kritizující Jana Hamáčka za vstřícný postoj k islámu.²⁵

Volby 2017

FB stránka byla aktivní pouze minimálně – za celé sledované období publikovala pouze 2 příspěvky, kterými byly předvolení spoty SPD. V současné době již tuto stránku nelze na FB dohledat.

18 FB stránka *CzechFreePress - vlajková loď českého nezávislého webu* (<https://www.facebook.com/czechfreepress/>)

19 Juraj Smatana, „Hlavnespravý.sk: Postupné primiešavanie jedu“, *DeníkN* (<https://dennikn.sk/blog/hlavnespravý-sk-postupne-primiesavanie-jedu/>)

20 Text získal po 24 hodinách 101 lajků, 33 sdílení, 8 komentářů na FB; zpráva byla z webu odstraněna

21 Text získal po 24 hodinách 118 lajků, 99 sdílení, 4 komentáře na FB; Petr Hájek, „Další teroristický útok v Barceloně: Po muslimech zaútočila na bezbranné bruselská vláda. Lidové hlasování – černá múra evropských „liberálních demokracií“. Katalánci zvítězili. Rakušany a nás to teprve čeká“, *Protiproud* (<http://www.protiproud.cz/politika/3381-dalsi-teroristicky-utok-v-barcelone-po-muslimech-zautocila-na-bezbranne-bruselska-vlada-lidove-hlasovani-cerna-mura-evropskych-liberalnich-demokracii-katalanci-zvitezili-rakusany-a-nas-to-teprve-ceka.htm>)

22 Text získal po 24 hodinách 27 lajků, 0 sdílení, 26 komentářů na FB; „Pustte nás na ně: Piráti vyrazili s písní proti Babišovi. Video“, *Sputnik CZ* (<https://cz.sputniknews.com/ceskarepublika/201709266038031-pitati-pisen-predvolebni-kampan-babis/>)

23 Text získal po 24 hodinách 4 lajky, 122 sdílení, 0 komentářů na FB; „Kdyby to lidé věděli, vzali by na Babiše vidle. Díky němu máte dražší benzin a potraviny. A on z toho má zisk půl miliardy ročně. Akademik předkládá fakta“, *Svět kolem nás* (<http://www.svetkolemnas.info/novinky/domaci/5799-kdyby-lide-vedeli-babis-benzin-potraviny-zisk-miliardy-rocne>)

24 Viz poznámka 16

25 Text získal po 24 hodinách 70 lajků, 34 sdílení, 21 komentářů na FB; „Socanská nevolitelná svině Jan Hamáček: Islám je pro lidstvo nepostradatelný“, *Vlastenecké noviny*, (<http://www.vlasteneckenoviny.cz/?p=189238>)

WeAreHereAtHome (přejmenována na Zprávy.cz) FB stránka se domácí politice věnovala velmi často (79 textů). V rámci své publikační činnosti stránka jasně podporovala SPD, například sdílením jejích volebních materiálů (11 případů). Stejně tak podpořila Tomia Okamuru i při jeho facebookové přestřelce s europoslancem Tomášem Zdechovským o hlasování o uprchlických kvótách v Evropském parlamentu.²⁶ Proti ostatním kandidujícím subjektům naopak vedla cílenou kampaň (v 31 případech doporučila nevolit některý z nich). Ze všech

sledovaných platform byla stránka WeAreHereAtHome na FB nejpobulárnější – medián popularity příspěvku byl 205 lajků, 54 sdílení a 44 komentářů. Nejpobulárnějším příspěvkem byl komentář kritizující prohlášení předsedy Strany zelených Matěje Stropnického o konci éry bílého muže pronesené v souvislosti s Donaldem Trumpem.²⁷ Stránka se po svém přejmenování (k němuž došlo po volbách) začala profilovat jako alternativní zpravodajský kanál.

Tabulka č. 2 – Popularita jednotlivých sledovaných platform

Periodikum	Počet sledujících na FB (k 2. listopadu)	Medián popularity po 24 hod. (Like/Sdílení/ Komentář)
AC24	85 898	8/4/1
Aeronet	2 866	15/17/3
BezPolitickéKorektnosti	18 872	5/1/0
Czech Free Press	XXX	XXX
ČeskoAktuálně	26 045	24/3/8
Protiproud	14 774	43/23/2
Sputnik CZ	21 869	8/0/0
Světkolemnás	20 108	4/10/1
VlasteneckéNoviny	18 872	5/1/0
Volby 2017 (FB platforma)	Okolo 1000 (nelze dohledat)	4/0/0
WeAreHereAtHome (FB platforma)	88 039	205/54/44

Kandidující subjekty

V textech publikovaných na sledovaných platformách jasně převažovaly negativní zmínky nad pozitivními. Nejčastěji byly zmiňovány subjekty, které se po celou dobu volební kampaně zdály jako nejvýznamnější političtí aktéři – hnutí ANO a ČSSD. I přestože hnutí ANO bylo vykreslováno převážně negativně, v některých textech bylo možné nalézt pozitivní podtóny, které hnutí chválily za boj proti establishmentu a popisovaly Andreje Babiše jako schopného politického hráče. ČSSD byla naopak velmi ostře kritizována a stala se cílem dezinformace spojené s memorandem o lithiu (viz kapitola Dezinformace). Kriticky (zejména v souvislosti s jejich

pozitivním postojem k EU, NATO a migraci) byly vnímány strany pravého středu (TOP 09, KDU–ČSL a STAN) a Strana zelených. ODS byla sice ve více než polovině případů zmiňována negativně, avšak zároveň byla některá prohlášení jejích členů (například ta kritická k EU) sdílena na některých sledovaných platformách. Způsob referování o KSČM byl smíšený a objevovala se tvrzení, že tato strana již nepředstavuje skutečnou protestní sílu, ale je součástí klientelistického systému panujícího v zemi. Zlom lze vysledovat u textů věnovaných Pirátské straně, která byla zpočátku vnímána jako subjekt s marginálním vlivem a bylo o ní referováno v neutrální

26 FB *WeAreHereAtHome* (<https://www.facebook.com/zpravy2/photos/a.1491057234528573.1073741829.1491040544530242/1754368854864075/?type=3&theater>)

27 Příspěvek získal po 24 hodinách 1200 lajků, 695 sdílení, 820 komentářů na FB (<https://www.facebook.com/zpravy2/photos/a.1491044087863221.1073741828.1491040544530242/1755069358127358/?type=3&theater>)

rovině. Jak se preference této strany začaly zvyšovat, rétorika textů se výrazně změnila a o straně začalo být referováno negativně (2/3 negativních zmínek se objevily v posledních 10 dnech před volbami). Pirátská strana využívala k propagaci svých priorit a politických postojů web Czech Free Press. Jediná strana, která se těšila (i když nikoli bezvýhradně) podpoře sledovaných

platform, byla SPD, jejíž prohlášení byla také často citována. Menší protestní subjekty (ČSNS/ANS, Rozumní, SPO, Realisté) byly zmiňovány pouze omezeně (méně než 10 zmínek celkem), avšak většinou pozitivně. Představitelé ČSNS/ANS ke zveřejňování svých politických prohlášení často využívali web Czech Free Press.

Tabulka č. 3. - Sentiment vůči jednotlivým kandidujícím subjektům²⁸

Strana	Celkem	Negativní	Pozitivní	Neutrální	Citace
ANO	126	78	5	43	0
ČSSD	126	90	0	36	0
KDU-ČSL	76	56	0	20	0
KSČM	44	6	9	28	1
ODS	62	28	0	24	10
Piráti	56	29	1	16	10
SPD	96	6	29	31	30
STAN	16	11	0	5	0
Svobodní	11	1	2	7	1
TOP 09	77	55	0	22	0
Zelení	34	24	0	10	0

Dezinformace

Na sledovaných platformách se objevilo 14 textů obsahujících dezinformaci. Většinou však nešlo o novou dezinformaci, nýbrž o zprávu převzatou z jiného zdroje.

Během sledovaného období se objevily celkem 3 dezinformace a pouze jedna z nich, týkající se memoranda o litihu, se rozšířila z domovské i na další sledované

platformy. Všechny dezinformace jako první publikoval web Aeronet.

Následuje stručný popis jednotlivých dezinformací (a případě jejich šíření):

ČSSD se chystá vytunelovat zásoby českého lithia

Web Aeronet přinesl 4. října 2017 zprávu, dle níž popis memoranda o těžbě českého lithia s australskou firmou European Metals Holding Ltd. (k němuž došlo 2. října) představuje součást snahy ČSSD vytunelovat

českého lithium. Autor článku také uvedl, že část peněz z těžby lithia „skrze různé osoby a firmy půjde do blízkosti Lidového domu.“ Text také obsahoval výzvu volit SPD, která podobným „tunelům“ zabrání.

28 Jsou uváděny pouze ty politické subjekty, které překročily hranici 1,4 % hlasů

Zpráva měla 24 hodin po svém zveřejnění na FB stránce Aeronetu 42 lajků, 101 sdílení a 5 komentářů (zprávu mimo jiné sdílela i FB stránka SPD – Pardubického kraje). Záhy ji začaly přebírat i další sledované platformy (viz tabulka č. 4). Tato dezinformace zůstala součástí publikační činnosti sledovaných platforem víceméně až do

konání voleb. Tomuto zřejmě napomohla i skutečnost, že ji v rámci své předvolební kampaně využila jak strana SPD, tak hnutí ANO.²⁹ Je však nutné podotknout, že ne všechny texty věnující se těžba lithia obsahovaly obvinění ČSSD z údajně připravovaného „tunelu“.

Tabulka č. 4. Šíření dezinformace o tunelování českého lithia

Datum	Platforma	Souhrn zprávy
4. 10.	Aeronet	Zveřejnění dezinformace
4. 10.	Czech Free Press	Převzata dezinformace z Aeronetu
6. 10.	Czech Free Press	Výzva k podání trestního oznámení na ČSSD za přípravu tunelování lithia
7. 10.	Czech Free Press	Hnutí ANS (kandidující spolu s ČSNS) vyzývá politické strany k podpoře mimořádného schůze Poslanecké sněmovny o „krádeži lithia“
7. 10.	Vlastenecké noviny	Zpráva o mimořádné schůzi Poslanecké sněmovny je nadepsána titulkem „Kolik dostala ČSSD úplatek za ukradení lithia?“
8. 10.	Protiproud	V komentáři je kauza lithium označena za snahu ČSSD „na poslední chvíli (...) alespoň trochu doplnit stamilióny zadluženou stranickou pokladnu“
9. 10.	BezPolitickéKorektnosti	Převzat komentář z Protiproud
11. 10.	VlasteneckéNoviny	Prohlášení SPD, v němž se mimo jiné tvrdí, že „Loupež lithia přes SPD neprojde“
13. 10.	BezPolitickéKorektnosti	V komentáři převzatém z webu ePortál je ČSSD obviněna z příprav tunelování lithia
20. 10.	WeAreHereAtHome	Volební spot SPD označující lithium za jednu ze „zlodějen“ vlády ČSSD a ANO
20. 10.	Volby 2017	Volební spot SPD označující lithium za jednu ze „zlodějen“ vlády ČSSD a ANO

Tomio Okamura terčem podvrhu³⁰

Web Aeronet 12. října publikoval text reagující na článek webu Manipulátoři.cz informující o existenci dokumentu, který dokazuje, že Tomio Okamura vyváděl peníze z hnutí Úsvit.³¹ Tento dokument byl na základě svědectví anonymního „forenzního specialisty z New Yorku“ označen za falzifikát a interpretován jako součást kampaně, která má za cíl poškodit SPD. Text obsahoval také reakci na výrok slovenského Ústavního soudu, který zneplatnil vyřknutí Andreje Babiše ze seznamu spolupracovníků StB. Jeho rozhodnutí bylo připisováno vlivu amerických neokonzervativců, jejichž zájmům Babiš údajně překáží.

Zpráva měla 24 hodin po svém zveřejnění na FB 10 lajků, 17 sdílení a 3 komentáře (včetně reakce šéfredaktora webu Manipulátoři.cz Jana Cempere, který se proti této dezinformaci ohradil). Tato dezinformace se po zbytek sledovaného období neobjevila na žádné ze sledovaných platforem. Web Vlastenecké noviny 19. října dokonce na základě článku z Parlamentních listů informoval o dokumentu dokazujícím, že Tomio Okamura hnutí Úsvit tuneloval.³²

29 FB stránka ANO (<https://www.facebook.com/anobudelip/photos/a.284323454971228.61970.211401918930049/1598513113552249/?type=3&theater>); FB stránka Tomio Okamura - SPD (<https://www.facebook.com/tomio.cz/videos/1768681866475954/>)

30 „Na scéně je další podvrh, tentokrát je terčem Tomio Okamura! Fiat-alternativní server uveřejnil fotokopie smlouvy, která měla z Okamurova Úsvitu vyvést desítky milionů korun! A Babiš už nemá potvrzení, že nespoupracoval s agenty StB!“, Aeronet (<https://aeronet.cz/news/na-scene-je-dalsi-podvrh-tentokrat-je-tercem-tomio-okamura-fiat-alternativni-server-uvarejnil-fotokopie-smlouvy-ktera-mela-z-okamurova-uvsvitu-vyvest-desitky-milionu-koron-a-babis-uz-nema-potvrzeni/>)

31 „FOTO SMLOUVY: Tomio Okamura vyváděl peníze ze strany na svůj účet“, Manipulátoři.cz (<http://manipulatori.cz/foto-smlouvy-tomio-okamura-vyvadel-penize-ze-strany-svuj-ucet/>)

32 „Plánoval Okamura ukrást 46 milionů korun?“, Vlastenecké noviny (<http://www.vlasteneckenoviny.cz/?p=190100>)

Julius Šuman a Zdeněk Bakala³³

Na webu Aeronet se 20. října objevila zpráva, podle níž za pořízením nahrávek, zveřejňovaných na twitterovém účtu Julisu Šuman, stojí elitní policisté (kteří mají být pod vlivem ministra vnitra za ČSSD Milana Chovance) a Zdeněk Bakala, který je finančně spřízněný s klanem Rothschildů. Ti údajně hodlají poškodit Andreje Babiše, který překáží jejich zájmům. V závěru textu se objevuje

výzva volit SPD, Rozumné, SPOZ a KSČM – strany, které dle názoru autora mohou být dobrým koaličním partnerem pro hnutí ANO.

Zpráva měla 24 hodin po své zveřejnění na FB 14 lajků, 16 sdílení a 1 komentář. Po zbytek sledovaného období se neobjevila na žádné jiné ze sledovaných platform.

Závěr

I přestože se parlamentní volby 2017 odehrály v době, kterou jsem si dovolil označit za „éru dezinformací“, vliv platform šířících dezinformace na jejich průběh a výsledky není důvod přeceňovat. Publikační činnost těchto platform totiž představuje pouze jeden z dílků v mozaice příčin vedoucích ke konečnému výsledku voleb. Tuto skutečnost je třeba mít při četbě tohoto textu neustále na paměti.

Vraťme se nyní k otázkám položeným v úvodu. Ukazuje se, že na ně nelze odpovědět jednoznačně, jelikož mezi sledovanými platformami panovaly velké rozdíly. Zatímco pro některé z nich (například weby AC24 či Českoaktuálně) domácí politika představovala naprosto okrajové téma, pro jiné (zejména pro FB stránku WeAreHereAtHome) byla jednou z klíčových součástí publikační činnosti. Lišil se také způsob informování o politické situaci. Bylo možné najít platformy informující o dění víceméně neutrálně, platformy poskytující prostor různým politickým subjektům i platformy ostře napadající některé kandidující strany. Z tohoto vyplývá, že výzkumníci zabývající se tématem dezinformačních kampaní musí o platformách, které slouží k jejich šíření, začít přemýšlet více diverzifikovaně a hledat nejen prvky, které mají společné, ale i ty, kterými se od sebe odlišují.

Ukázalo se, že schopnost sledovaných platform šířit své texty pomocí Facebooku byla značně omezená. Obsah publikovaný na FB stránkách jednotlivých platform totiž lajkoval, sdílel a komentoval pouhý zlomek počtu lidí, které je sledují. Je však nutné mít na paměti, že pro weby jsou jejich facebookové stránky spíše podpůrným nástrojem a údaje o jejich popularitě na sociálních

sítích plně nevypovídají o jejich celkovém dosahu. Údaje z Facebooku i přesto zůstávají důležitým indikátorem, protože sociálních sítí jsou prostorem, v němž je šíření (dez)informací velmi snadné. Výjimku představovala FB stránka WeAreHereAtHome (působící nyní pod názvem Zprávy.cz), která dokázala aktivizovat několikanásobně vyšší počet svých sledujících než ostatní sledované platformy. Tato FB stránka se nyní snaží tematicky rozkročit a mimo migrace (která byla jejím hlavním tématem po většinu času jejího dosavadního působení) začít pokrývat i další oblasti. Vzhledem k vysokému počtu sledujících a schopnosti je aktivizovat a tím pádem i šířit obsah stránky spontánně dále se činnost této platformy rozhodně vyplatí sledovat i nadále.

Politická preference části sledovaných platform byla jasně čitelná, avšak o jejich skutečném dopadu na volební výsledky jednotlivých kandidujících subjektů lze pouze spekulovat. Časté zmiňování SPD v pozitivních konotacích mohlo u čtenářů sledovaných platform vyvolat dojem, že se jedná o jedinou perspektivní protestní sílu, což je mohlo motivovat k volbě této strany. Naopak čtenáři těchto platform zvažující volbu KSČM mohli být od volby této strany odrazeni jejím ambivalentním vykreslováním. I přestože ostatní strany byly vykreslovány ještě negativněji, je otázkou, zda jejich volbu čtenáři sledovaných platform vůbec zvažovali.

Za samostatnou zmínku stojí dezinformace spojená s lithiem a údajnou snahou ČSSD o jeho vytunelování, na niž lze velmi dobře ilustrovat dle mínění autor nejvyšší rizika spojené s platformami šířícími dezinformace. Jako problematický se totiž ukázal nikoli fakt, že toto nepodložené obvinění bylo publikováno na notoricky

33 Viz poznámka 14

známém dezinformačním webu, a v důsledku vzato ani to, že se rozšířilo na další platformy s pouze omezeným dosahem. Skutečné riziko totiž představuje moment, kdy se tato dezinformace stala součástí volební kampaně mainstreamových stran (konkrétně hnutí ANO), díky čemuž získala mnohem větší dopad na veřejné dění. V té chvíli se ukázalo, že chybí mechanismy, které by dokázaly tento přešlap rychle identifikovat, upozornit na něj veřejnost a konfrontovat příslušný subjekt se skutečností, že se podílí na šíření dezinformace. Zatím

máme k dispozici pouze omezené množství sociologických dat, která by umožnila vyhodnotit dopad dění okolo memoranda o těžbě lithiu na volební výsledky ČSSD, a proto bychom měli být v podobných odhad spíše strážliví.³⁴ I přesto by se však odborná debata tímto případem a z něj plynoucími poučeními měla seriózně zabývat, jelikož české parlamentní volby 2017 ukázaly, že vypustit „dezinformačního džina“ z relativně uzavřeného prostoru konspiračních webů do širšího veřejného prostoru je až příliš snadné.

34 O možném negativním dopadu dění spojeného s memorandem o lithiu na volební výsledky ČSSD se zmiňuje sociolog Daniel Prokop v rozhovoru pro RESPEKT (Kateřina Šafaříková, „Poslední váhající voliče vehnalo do náruče ANO lithium“, *Respekt* (<https://www.respekt.cz/politika/posledni-vahajici-volice-vehnalo-do-naruce-ano-lithium>)) a údajně i povolební analýza samotné ČSSD (Karolina Brodničková, „Co uškodilo ČSSD? Babiš, Čína a lithium“, *Novinky.cz* (<https://www.novinky.cz/domaci/454183-co-uskodilo-cssd-babis-cina-a-lithium.html>)); existence jiných sociologických výzkumů věnovaných tomuto tématu si autor není vědom

